

23. Монастирський Г. Формування нової парадигми управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Міжнародний бізнес та менеджмент: проблеми та перспективи в умовах глобалізації, (Тернопіль, 22-24 жовт. 2008 р.) / М-во осв. і науки України, Терн. нац. економ. ун-т. – Тернопіль: ТНЕУ: Економічна думка, 2008. – 616 с.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ГАЗОТРАНСПОРТНОЇ І ГАЗОРОЗПОДІЛЬНОЇ СИСТЕМ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ІДЕНТИФІКАЦІЇ І ВИРІШЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ ЇХ РОЗВИТКУ

Швидкий Е. А., Боднар Г. Ф.

Проаналізовано процес формування газотранспортної і газорозподільної систем України. Ідентифіковані основні причини сучасних проблем їх функціонування і розвитку. Названі напрямки і завдання з реформування ринку послуг з транспортування і розподілу природного газу, а також удосконалення підходів до управління його складовими суб'єктами господарювання.

***Ключові слова:** газопровід, система, суб'єкт господарювання, цілі, дезінтеграція, диференціація, управління, технології.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання національної безпеки держави Україна є багатоаспектним і складним, але ні в кого не викликає сумніву важливість та актуальність проблеми забезпечення національного господарства енергоносіями, серед яких природний газ сьогодні займає одне із чільних місць як за необхідною кількістю, так і за проблемами з його постачанням, розподілом, економічно ефективним споживанням та вчасною оплатою.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Газотранспортна система (ГТС) України на сьогодні є одним з найбільших надбань держави, основним стрижнем нафтогазового комплексу країни, гарантом її енергетичної безпеки.

Україна отримала ГТС в спадок від СРСР, яка була сформована протягом другої половина ХХ століття і сьогодні забезпечує транспортування понад 40% імпортованого країнами ЄС природного газу або близько 76% загального обсягу експорту російського газу до Європи. В силу притаманної національному господарському комплексу України енергомісткості, того, що рівень газифікації населення складає до 53%, а в містах до 60%, а також того, що значна частина енергогенеруючих та виробничих потужностей на території України орієнтована на газ, її власна залежність від поставок природного газу складає 70%, або 41% в структурі споживання первинної енергії [1, 2, 3, 4].

Домінування газової складової в енергетичному балансі держави і обумовлює стратегічну важливість належного вирішення будь-яких питань в цій сфері – від технологічних і технічних до організаційних, економічних, фінансових, кадрових і т. д.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Ретроспективний аналіз історико-аналітичних і науково-технічних джерел [5, 6, 7, 8, 9, 10] дозволяє прийти до узагальненого висновку, що становлення і розвиток ГТС нашої держави триває уже більше як 100 років. Однак, стан, в якому вона сьогодні знаходиться, вимагає радикальних і нагальних змін, спрямованих на реалізацію зобов'язань України з ринково орієнтованого реформування газового сектора [11].

Ціль статті. На основі порівняння різних періодів, етапів і проблем розвитку ГТС виявити і визначити причину незадовільної ситуації в газовому секторі економіки, встановити пріоритетні цілі, технології та інструменти її реформування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більше як 100 років формування і розвитку ГТС України увібрали в себе цілий ряд історичних етапів і подій політичного, техніко-технологічного, фінансово-економічного, юридично-організаційного характеру, які доцільно розділити на три основні періоди.

Дорадянський період. Перші приклади використання попутного нафтового газу були започатковані на території Західної України в Бориславі ще у 1904 році для опалення промислових котлів. 1911 рік відзначився тим, що в цій же місцевості з'явився перший на території Європи і сучасної України газопровід попутного нафтового газу «Густановиці – Дрогобич». Аналогічний газопровід було побудовано для подачі попутного газу Бориславського нафтового родовища до підприємств-споживачів у містах Борислав та Дрогобич у 1912 році. У 1912-1913 роках в районі Калуша (сучасна Івано-Франківщина) вперше в труби почали подавати природний газ для опалення котлів Калуського заводу кухонної солі. У 1924 році після відкриття Дашавського газового родовища було побудовано і розпочато експлуатацію газопроводу до м. Стрий (14 кілометрів), який з часом було продовжено до м. Дрогобич, а потім – до м. Стебник. У 1927 році було прокладено другу нитку газопроводу «Дашава — Стрий — Дрогобич» завдовжки 40 км, а у 1929 році – побудовано газопровід «Дашава — Миколаїв — Львів» довжиною 82 км. На той час це був найпротяжніший газопровід у Європі, побудований на досить високому технічному рівні. Місто Львів стало першим в історії великим європейським містом, яке користувалось природним газом. Дашавський газ під власним тиском по трубопроводах подавався і в інші міста та промислові райони, серед яких, окрім уже згаданих вище, слід назвати такі міста як Жидачів, Миколаїв, Болехів, Долина.

Поступове збільшення потреб в природному газі, відкриття, освоєння та експлуатація нових родовищ привели до того, що в 30-х роках на теренах як Східного (територія сучасної України), так і Західного Прикарпаття (територія сучасної Польщі) були розбудовані локальні газотранспортні мережі високого

тиску загальною протяжністю 300 і 500 км відповідно, по яких газ подавався до місцевих споживачів. Були реалізовані проекти як об'єднання названих територіальних газопровідних систем, так і прокладання нових магістральних газопроводів для постачання газу на більш далекі відстані

Під час II-ї світової війни (1942 р.) був збудований газопровід «Опари – Самбір – Перемишль – Стальова Воля» протяжністю 210 км та діаметром 300 мм, який на той момент об'єднав всі локальні системи газопроводів Прикарпаття.

Радянський період. Після звільнення Прикарпаття газові мережі як на території України, так і на території Польщі були відновлені і, відповідно до міждержавних домовленостей, з початку 1945 року здійснювались перші в Європі міждержавні передачі природного газу по газопроводу «Опари — Самбір — Перемишль — Стальова Воля».

У 1947-1984 роках було побудовано на той час найпотужніший в Європі газопровід «Дашава – Київ» (513 км), а у 1951 – здано в експлуатацію газопровід «Дашава – Москва».

Облаштування діючих газопроводів перемичками дало можливість подавати до Польщі газ не тільки з Опарського, а й з Дашавського родовищ. При цьому, якщо з 1946 по 1950 роки до Польщі подавалось 80-90 млн. м³ газу за рік, то у 1960 році ця цифра становила уже 242 млн м³.

У 1961 році з метою збільшення подачі газу було збудовано газогін «Комарне – Самбір – Дроздовичі» (кордон з Польщею) завдовжки 80 км та діаметром 500 мм, а у 1976 році – ще один газопровід «Комарне – Дроздовичі» діаметром 720 мм та протяжністю 78 км. Кількість і надійність подачі газу з України до Польщі підвищилась з 1980 року після спорудження компресорної станції «Комарне». Річні обсяги поставок досягли 1 млрд. м³, а в кінці 80-х років сягнули максимального рівня в 5-6 млрд. м³. Останніми роками цим же коридором здійснюється експорт російського і українського природного газу загальним обсягом 3-4 млрд. м³ за рік.

Зростаючі потреби багатьох Європейських країн в природному газі привели на початку 60-х років до подальшого розвитку вітчизняної мережі газопостачання, результатом чого стало будівництво і введення в експлуатацію газопроводу «Долина — Ужгород» (1967 рік) для транспортування українського газу до Словаччини, а через рік і до Австрії, що забезпечило його експорт на рівні 3,3 млрд. м³ (1970 р.).

Завершення у 1971-1973 роках кількох магістральних газопроводів на територіях України і тогочасної Чехословаччини дало можливість розпочати експорт газу до Німеччини та, з використання трансавстрійського газопроводу, до Італії.

З 1974 року (після розширення системи газопроводів «Шебелинка – Дніпропетровськ – Кривий Ріг – Ізмаїл») до споживання природного газ підключилась Болгарія, через п'ять років – Румунія, з 1976 року – Угорщина та Франція, а через два роки – країни колишньої Югославії. Обсяги експорту газу через систему названих газопроводів у 1975 році перевищували 16 млрд. м³, а у 1980 році досягли 50 млрд. м³.

В зв'язку із постійним зростанням контрактованих поставок природного газу країнами Центральної і Західної Європи через Україну було прокладено трансконтинентальні газопроводи «Союз», «Уренгой – Ужгород» та «Прогрес», в зв'язку з чим Україну можна вважати однією з найбільших світових транзитних держав, на територію якої природний газ надходить з Російської Федерації (промисли Західного Сибіру та країн Середньої Азії) та Республіки Білорусь (промисли Західного Сибіру). Транспортування газу за межі України здійснюється за напрямками: Республіка Молдова; Південні регіони Росії; Угорщина – Республіка Югославія, Боснія – Герцеговина; Румунія – Болгарія – Туреччина, Македонія, Греція; Республіка Словаччина – і далі, через Республіку Чехію і Австрію – до Німеччини, Словенії, Італії, Франції.

Таким чином, ГТС України почала виконувати роль не стільки постачальної, скільки транзитно-розподільчої системи, яка включає комплекс магістральних газопроводів та газорозподільних мереж, підземних сховищ газу та інших організаційно, економічно і технологічно пов'язаних об'єктів та споруд, призначених для транспортування, зберігання, розподілу і споживання природного газу.

Основою сучасної ГТС стали збудовані, як уже згадувалось вище, в 50-х і 60-х роках ХХ століття магістральні газопроводи експорту газу з України «Дашава — Київ — Москва», «Шебелинка — Брянськ», «Шебелинка — Острогожськ — Москва», «Дашава — Мінськ — Вільнюс — Рига». Три перші з названих в даний час використовуються для поставок в Україну газу з Росії та Туркменістану.

В процесі газифікації території України були збудовані газопроводи «Долина – Івано-Франківськ – Чернівці», «Дашава — Дрогобич», «Дашава — Стрий», «Дашава — Долина — Львів», «Угерське — Івано-Франківськ», «Шебелинка — Харків», «Шебелинка — Дніпропетровськ — Кривий Ріг — Одеса — Кишинів», «Шебелинка — Київ — Красилів — західні райони України».

Пострадянський період. Після розпаду СРСР вся система газопроводів на території України стала власністю нової незалежної держави. Основні характеристики ГТС України є наступними: мережа газопроводів складає загальну довжину понад 37 тис. кілометрів, з яких 22,2 тис. – магістральні газопроводи, 14,8 тис. – газопроводи-вводи, а також 232,1 тис. – газопроводи розподільних мереж. Пропускна здатність ГТС на вході в Україну становить 288 млрд. м³ на рік, а на виході - 178 млрд. м³ на рік, в тому числі у країни Європейського Союзу – 142 млрд. м³ на рік [12].

Для безперервного транспортування і розподілення природного газу по території України використовується 72 компресорні станції потужністю 5442,9 МВт, 110 компресорних цехів, 702 газоперекачувальних агрегатів, 12 підземних сховищ природного газу різного призначення (припромислові, транспортні і розподільні) загальною місткістю 31 млрд. м³ [1, 2].

При всьому цьому, зауважимо, що на сьогоднішній день близько 29% магістральних газопроводів відпрацювали свій амортизаційний термін, майже 60% експлуатуються від 10 до 33 років. Майже третина із

703 газоперекачувальних агрегатів виробила свій моторесурс і потребує реконструкції [1, 2, 3].

Окрім уже названих вище магістральних до газотранспортної системи України входить також і мережа розподільних газопроводів із забезпечення споживачів різних категорій (населення, бюджетні установи, комунальні та промислові підприємства) природним газом. Загальна протяжність газогонів цієї мережі, яка працює під тиском 1,2 МПа, становить близько 287 тис. км, а усереднені відносно року показники обсягів транспортування газу складають $\approx 45 - 51$ млрд. м³ природного газу. Процес газифікації малих населених пунктів (містечок, селищ і сіл) як за участю держави, так і з залученням приватного капіталу продовжується, його інтенсивність не спадає, а значить зростають і зростатимуть вимоги до забезпечення їх належного і економічно ефективного функціонування.

Слід вказати, що в роботі [13] наголошується, що середній рівень зносу уже діючих газорозподільних мереж також становить близько 60%, що 7% з них і 14% газорегуляторних пунктів уже повністю відпрацювали амортизаційний термін.

Отже, стає цілком очевидним той факт, що підтримання надійного та ефективного функціонування всіх складових вітчизняної ГТС вимагає нагального виконання значних обсягів робіт з реконструкції, модернізації та технічного переоснащення як транспортної, так і розподільної систем з використанням сучасних вискооефективних технологій та управлінських інновацій [14].

В зв'язку з цим, рядом урядових і галузевих документів передбачається, що до 2030 року в реконструкцію газотранспортної системи необхідно вкласти понад 92,4 млрд. грн. [15].

Однак, саме на цьому етапі свого існування ГТС України зустрілась з цілим рядом проблемних питань організаційного характеру, які ми спробуємо узагальнити та ідентифікувати нижче.

Організація належного і ефективного функціонування ГТС сьогодні викликає найбільше запитань, фіксує наявність значних проблем і недоліків управлінського, фінансово-економічного і техніко-технологічного характеру, наслідки яких проявляються в загальній економічно-фінансовій неефективності їх функціонування [16, 17, 18], недостатньо обґрунтованій, погано врегульованій, а значить і непрогнозованій тарифній політиці [19, 20, 21], формуванні, розвитку і важкої ліквідації кризових ситуацій [22, 23, 24, 25, 26, 27, 28], виникненні масштабних аварій з людськими і фінансовими втратами [29, 30, 31, 32].

На наш погляд, основне проблемне питання з забезпечення надійного і ефективного функціонування всіх складових ГТС України сьогодні полягає в тому, що започаткована понад 100 років тому у вигляді розрізнених локальних підприємств, а потім об'єднана в єдиному народногосподарському комплексі СРСР з притаманним цій системі господарювання централізованому управлінню об'єднанням «Укрнафтогаз» (включеним до загальносоюзної вертикалі управління «загальнонародною власністю») з розпадом СРСР стала

об'єктом не завжди добре обґрунтованих і продуманих управлінських, юридично-організаційних і організаційно-технологічних трансформацій в умовах формування внутрішнього і зовнішнього ринків природного газу та послуг з його доставки.

В даний час суб'єктами ринкових стосунків в цій сфері національного господарства виступають НАК «Нафтогаз України», ДК «Газ України», ДК «Укргазвидобування», ДК «Укртрансгаз», ДК «Укрспецтрансгаз», ДП ВЗП «Нафтогаз», ДП «Нафтогазмережі», ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Укртранснафта», ДАТ «Чорноморнафтогаз», 42 регіональні підприємства з газопостачання у формі ВАТ, приватні (незалежні) компанії-трейдери, а також споживачі газу та послуг вищевказаних і багатьох не названих вище суб'єктів господарювання сателітного характеру (для прикладу, ДП «Укрнафтогазкомплект», ДП «Науканафтогаз» та ін.).

В результаті цих процесів створена, розвинута і належним чином керована та утримувана колись єдина в рамках ЄСРП мережа газогонів різного діаметру, потужності, призначення, географічних напрямків, часу будівництва та експлуатації і т. п. сьогодні представляє собою конгломерат окремих, по різному цілеорієнтованих і керованих суб'єктів господарської діяльності, які сьогодні залишаються об'єднаними тільки у фізичному розумінні приналежністю до єдиної мережі газопроводів сучасної української ГТС.

В цей же час організаційно, юридично, фінансово-економічно, а часто навіть і технологічно вони є дезінтегрованими та диференційованими за цілями діяльності і за формами власності (державні, приватні, державно-приватні, орендні тощо), а, значить, за підпорядкуванням різним суб'єктам управління. При цьому, порядок взаємовідносин і погодженого функціонування таких різних підприємств в стратегічно важливій, потенційно високоприбутковій і одночасно техногенно небезпечній сфері господарювання не є досконалим, не є законодавчо врегульованими, не є економічно ефективними і експлуатаційно надійними та безпечним.

Не дивлячись на такий стан регулювання і управління взаємостосунками між внутрішніми учасниками процесів забезпечення України і Європи природним газом, ГТС України сьогодні приречена і зобов'язана ефективно виконувати дві критично важливі технологічні функції:

- забезпечення природним газом національного господарства України;
- забезпечення надійного транзиту природного газу для потреб національних господарств країн ЄС.

Для безумовного виконання цих функцій в галузі слід ліквідувати організаційну дезінтеграцію і диференційованість цілей всіх без виключення учасників ринку природного газу. Цьому покликаний сприяти підписаний 08.07.2010 Президентом України Закон "Про засади функціонування ринку природного газу" [33].

Висновки і напрямки подальших досліджень. Отже, в зв'язку з таким рівнем організаційної і цільової дезінтеграції суб'єктів господарювання в галузі, особливо важливого значення набувають питання ідентифікації та визначення цілей, завдань і проблем ефективного управління функціонуванням

внутрішньодержавного ринку природного газу, дослідження шляхів організації ефективної взаємодії всіх його внутрішніх учасників – суб'єктів ринкової і соціально орієнтованої діяльності на засадах об'єднання та гармонізації інтересів держави, бізнесу і соціуму.

Подальші дослідження шляхів формування сучасного ринкового організаційно-правового середовища, орієнтованого на всебічне забезпечення інтересів усіх потенційних суб'єктів ринку природного газу, повинні поставити за мету його поступову інтеграцію до європейського енергетичного простору. Це, в свою чергу, вимагає пріоритетного удосконалення процесів управління діяльністю всіх підприємств – складових вітчизняної ГТС – з оволодінням та використанням таких сучасних інтелектуалізованих управлінських технологій як інжиніринг, реінжиніринг, контролінг, управління змінами в умовах криз і зовнішніх регулювань, управління знаннями і процесами інтелектокористування, гармонізоване управління створенням і діяльністю державно-приватних партнерств, що забезпечить поступове трансформування галузі і приналежних до неї компаній в сучасні «інтелектуальні», адекватними вимогам знаннєвомісткої економіки [34, 35].

Література

1. Газовий ринок в Україні: Аналітична доповідь центру Разумкова // Національна безпека та оборона, 2008. – №8. – С. 18-29.
2. Енергетика України на шляху до європейської інтеграції. Монографія / За заг. ред. А. І. Шевцова. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський філіал НІСД, 2004. – 148 с.
3. Осінчук З. П. Газотранспортна мережа України у системі газопостачання Європи / З. П. Осінчук // Нафтова і газова промисловість, 2005. – № 2. – С. 32-36.
4. Яновский А. Газообеспечение и транспортировка природного газа / А. Яновський // Підприємництво, господарство і право. – № 11. – 2001. – С.109-115.
5. Нафтовий комплекс Прикарпаття. Упорядник Гах Й. М. – Київ: Наукова думка. – 1994. – 200 с.
6. Осінчук З. П. З історії розвитку газової промисловості України // Нафтова і газова промисловість. – 1996. - № 1. – С. 33-35
7. Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область. – Київ: 1968 р.
8. Тарасов Б., Снарский А. 60 годовщина образования СССР и нефтегазовая промышленность Западных областей Украины // Нефть и газ. 1982. - №12. – С. 15.
9. Ковшіш М. П., Грудз В. Я., Михалків В. Б. та ін. Трубопровідний транспорт газу. -- К.: АреноЕКО, 2002.-- 60 с.
10. Говдяк Р.М., Нечаев Ю.А. Роль підземних сховищ газу у складі газотранспортної системи України // Нафтова і газова промисловість, 2005, № 4. С. 4-6.

11. Ринок нафти і газу - Правове регулювання в Україні // [Електронний ресурс] Сайт Європейської Правової Групи / Режим доступу : <http://www.lawgroup.com.ua/ua/fueleu/>
12. Інформаційні матеріали // НАК "Нафтогаз України". 2005. – 72 с.
13. Енергетична безпека держави: високоефективні технології видобування, постачання і використання природного газу / Івано-Франківський національний технічний ун-т нафти і газу; НАК "Нафтогаз України" ; ДАТ "Чорноморнафтогаз"; Національний гірничий ун-т. — К.: Інтерпрес ЛТД, 2006. — 282 с.
14. Енергетична безпека України: чинники впливу, тенденції розвитку / НАН України; АТ "Укренергозбереження" / М.П. Ковалик (ред.). - К., 1998. – 159 с.
15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. №145-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року».
16. Рада національної безпеки і оборони України. Рішення від 05.06.2009 «Про розвиток ринків паливно-енергетичних ресурсів в рамках реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року»// Офіційний вісник України / [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://ovu.com.ua/articles/2850-pro-rishennya-radi-natsionalnoyi-bezpeki-i-oboroni>
17. Напрями, шляхи і форми підвищення ефективності ГТС України: проблема вибору // Національна безпека і оборона.-№1.-2004.- С.11-19
18. Челябі-Заде Ю. У. Газотранспортна система України:аспект підвищення її ефективності / Ю. У. Челябі-Заде // [Електронний ресурс] : Режим доступу http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/Prvs/2008_3/1294.pdf
19. Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. Пленарне засідання 4 жовтня 2006 року // [Електронний ресурс] : Режим доступу http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/article/news_left?art_id=76505&cat_id=33449
20. Рада національної безпеки і оборони України. Рішення від 26.09.2008 «Про хід виконання Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 01.02.2008 «Про заходи щодо стабілізації фінансового стану Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» та ситуації на ринку природного газу» та стан переговорів щодо умов імпорту російського природного газу для українських споживачів» // [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.rainbow.gov.ua/documents/204.html>
21. Білан І. Битва за тарифи на газ та електроенергію / Ілона Білан // Український незалежний центр політичних досліджень. RU №19/448, 26.05.2006. // [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=5638&mode=thread&order=0&thold=0>
22. Відбулась нарада з керівниками ДК «Газ України» та підприємств з газопостачання та газифікації // НАК «Нафтогаз України»/[Електронний ресурс] : Режим доступу

<http://www.naftogaz.com/www/2/nakweb.nsf/0/FBEF27AA626A9089C22577570041C5F1?OpenDocument&year=2010&month=07&nt=Новини&>

23. Указ Президента України №905/2008 від 03.10.2008 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 26 вересня 2008 року «Про хід виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 лютого 2008 року «Про заходи щодо стабілізації фінансового стану Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» та ситуації на ринку природного газу» та стан переговорів щодо умов імпорту російського природного газу для українських споживачів»
24. Рада національної безпеки і оборони України. Рішення від 05.06.2009 «Про розвиток ринків паливно-енергетичних ресурсів в рамках реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» // Офіційний вісник України / [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://ovu.com.ua/articles/2850-pro-rishennya-radi-natsionalnoyi-bezpeki-i-oboroni>
25. Гончар М. М. Газові кризи та обхідна стратегія Росії: взаємозв'язок та взаємообумовленість // Економічний часопис ХХІ. - №11-12. – 2009. – С. 9 – 12.
26. Підсумки «газової війни» // Центр Разумкова 16.01.2009. / [Електронний ресурс] : Режим доступу http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=667
27. Газпрому важко довго сваритися з Нафтогазом // Центр Разумкова 05.01.2009. / [Електронний ресурс] : Режим доступу http://www.razumkov.org.ua/ukr/expert.php?news_id=1051
28. Газовий конфлікт з Росією // Парламент. Український політичний tabloid 13.07.2008. // [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://www.parlamentua.com/ua/full/3037/>
29. Вибух газу у Дніпропетровську // Maidan.org.ua / [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://maidanua.org/static/news/2007/1192362725.html>
30. Днепрогаз отметил годовщину... // Единый информационный портал Dnepr.info. : [Електронний ресурс] : Режим доступу http://dnepr.info/news/survey-smi/citizen_digest/dneprogaz_otmetil
31. Тарапата Ю. Газовий «бардак» стривожив уже й СБУ. // Місто, №26 від 08.07.2010.-10.07.2010. [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://misto.vn.ua/ua/home/podii/1343>
32. Танський Д. Як захиститися від газових монстрів / Д. Танський // Науково-виробничий журнал «Охорона праці» 10.07.2010. // [Електронний ресурс] : Режим доступу <http://ohoronapraci.kiev.ua/ua/archive/2008/2/kak-zaschititsya-ot-gazovyih-monstrov>
33. Закон України №2467 від 08.07.2010 року “Про засади функціонування ринку природного газу” // [Електронний ресурс] ЛІГА ЗАКОН.UA / Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ed_2010_07_08/T102467.html

34. Кісь С. Я. До обґрунтування доцільності інтелектуалізації процесів управління нафтогазовим комплексом України / С. Я. Кісь // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Стратегії розвитку регіонів: методологія розробки, механізми реалізації : зб. наук. пр. / НАН України.. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: Є. І. Бойко (відп. ред.). – Львів: 2008. – Випуск 2 (70) – 2008. – С. 301-313.
35. Кісь С. Я. Щодо стратегічної доцільності та умов трансформування НАК „Нафтогаз України” в сучасну інтелектуальну компанію / С. Я. Кісь, В. П. Петренко // Економіка: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. – Випуск 240: В 5 т. – Т.V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 1298 – 1308.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ МАГІСТРАЛЬНОГО ТРУБОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ ГАЗУ

Ревтюк Є А. Сусак О. М.

Розглянуто природу та оцінено специфіку оцінювання ризиків, які виникають в процесі транспортування газу магістральними трубопроводами.

***Ключові слова:** трубопровідний транспорт, ризики, класифікація, оцінка, специфіка.*

Проблеми оцінки ризиків на підприємствах газотранспортної системи України на сьогоднішній день стає чи не одним з найактуальніших. При цьому традиційно вітчизняні науковці та практики, аналізуючи ризики підприємств акцентують увагу лише на фінансових та інвестиційних ризиках, питання управління технічними ризиками залишається або поза увагою дослідників, або йому приділяють увагу на рівні певних вузько орієнтованих технічних проблем, що періодично виникають під час експлуатації вітчизняних газогонів. На нашу думку, управління ризиками на підприємствах газотранспортної галузі вимагає комплексного підходу як щодо процедур виявлення ризиків, так і щодо заходів щодо мінімізації їх наслідків.

Україна має розвинену газотранспортну систему, яка включає 37,6 тис. км газопроводів, у тому числі 14 тис. км діаметром 1020-1420 мм, 73 компресорні станції (110 компресорних цехів) загальною потужністю 5400 МВт, 13 підземних сховищ газу. Пропускна спроможність системи становить на вході 290 млрд. м³ на рік, а на виході - 176 млрд.м³ на рік. Газотранспортна система, оператором якої є підприємство у складі НАК “Нафтогаз України” - дочірня компанія "Укртрансгаз", забезпечує подачу газу внутрішнім споживачам і здійснює основний обсяг експортних поставок російського газу до інших європейських країн. Компанія щороку транспортує для споживачів України 70-75 млрд. м³ і транзитом через свою газотранспортну систему до країн Західної та Центральної Європи 118-122 млрд. м³ природного газу.